

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze ||| Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. ||| la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Augustu 1890.

Nr 21.

Partea besericésca.

Erasi aplicarea sântei Liturgie la intentiuni private.

(urmare si fine).

IV. BCU Cluj / Centra

Se recapitulamu deci cele díse:

Asertiunea mea care am avutu se-o demustru in contra asertiunei domnului Borosiu a fostu acést'a: *Unulu fiesce care dintre preotii concelebranti dupa modalitatea numita de D. Borosiu nóua aduce lui Domnedieu câte unu sacrificiu liturgicu deplinu si deosebitu dupa numeru de sacrificiulu liturgicu adusu din partea celebrantelui ordinariu.* Prin arguminte intrinsece directe si indirecte am demustratu, cà asertiunea acést'a:

1°) e o *conclusiune teologica certa*, dedusa nemijlocitu dintr'unu adeveru descoperitu;

2°) e o *definitiune dogmatica* a Pontificelui Romanu;

3°) e o *invetiatura propusa unanimu de teologi.*

De aci urméza cà ori ce asertiune, care se opune fia *prin contradicere*, fia *prin contrariedade*, asertiunei acesteia e:

1°) o *propusetiune eronata*;

2°) o *propusetiune eretica*, seau in casulu celu mai bunu, déca nu am voi se consideràm cuvintele lui Benedictu alu XIV dreptu o *definitiune dogmatica*, este o *propusetiune aprópe de eresu*;

3°) o *propusetiune temeraria*

Am aplicatu anume la *propusetiune* terminii de mai susu, pentru cá se departu dela mine chiar' si suspitiunea, cá si cându a-si vré se -i aplicu la autoriu.

La propusetiune inse in sine considerata am fostu silitu se facu aceste observári pentru lamurirea si limpedirea cestiunei ce se discuta in acestu organu, care lamurire credu cà o are in vedere si preastimatulu frate J. Borosiu.

Acum déca e certu cà unulu fiesce-care dintre concelebranti aduce sacrificiu deplinu, deosebitu dupa numeru de celu adusu de celebrantele ordinariu, e totu atátu de certu, cà póte se-lu si aplice la intentiuni private stipendiate.

Dée dar' pace d. Borosiu cestiunei acesteia! Concelebrarea in form'a ace'a carea a combatut'o Domni'a Sa aici in Blasiu se intémpla la ochii Escelentiei Sale Preasântitului Domnu Metropolitu. Déca Escelenti'a Sa, pazitoriulu chlamatu, si atátu de zelosu alu credintiei si alu disciplinei nóstre besericesci, ar' avé cev'a dubiu cu privire la pracs'a acést'a, de siguru ar cere sítatu, nu dela d. Borosiu si nici dela mine, ci dela acel'a, care este pusu de Pastoriu atátu alu mielusieiloru câtu si alu oiloru.

VII.

Dupa cele díse pana aici, intrebú, ce intielesu mai póte avé rogarea umilita a Domnului Borosiu: *„Cá auctoritatea besericésca legitima se reguleze tóta cestiunea acceptàrei si persolvirei intentiuniloru sacre, pentru tóta provinci'a“?* Este evidentu cà in modalitatea persolvirei intentiuniloru private stipendiate, dupa cum se practiséza in Blasiu si de siguru si pre la cele alalte episcopii, nu e de regulatu chiar' nimicu deórece cestiunea acést'a de vécuri e regulata in beseric'a nóstra si intarita si de Pontificele Romanu.

Asia dara ce are se se reguleze? Abusurile ce dice d. Borosiu că le-a observatu la preotimea rurala, care primesce stipendii fără a satisface obligamântului primitu prin acceptarea stipendiului?

Se me ierte d. Borosiu, convingerea mea inse este că déca e vorb'a de abuzuri, si mai alesu de abuzuri cum e acést'a amintitu de Dni'a sa, nu este iertatu se le afirmâmu despre preotimea nôstra intréga ci trebue se le restringemu la unu numeru câtu se pôte de micu, va se dica numai la unii individi. Ratiunea e, fiendu-cà beseric'a catolica este *sânta*; sânta in invetiatura, in origine, in cultu, si *sânta* si in *ministeriulu seu*, celu puciuu *in genere*; si chiar' de ace'a abuzuri generale chiar' si in o parte a ei, precum in beseric'a nôstra, nu potemu admite.

Eu inse, o spunu sinceru, me indoiescu despre afirmarea ace'a, că preotimea nôstra ar' primí stipendiu fara de a satisface. Acést'a nu o credu. Sciu si eu că unii nu satisfac obligamântului primitu, inse cine e de vina? Este sciutu că mai alesu pre la noi in Ungari'a suntu totu feliulu de *intreprindictori*, cari incepându dela càrti religiöse si nereligiöse diare si periodice, pana la icône, orológe, etc. le tramitu pre la preotimea rurala, fără de a mai intrebá pre respectivii, óre dorescu-le obiectele acelea seau ba. Impreuna cu obiectele acele mai tramitu o adeverintia tiparita spre subscriere, pre care uneori e insemnatu numerulu intentiuniloru de disu, alte ori nu. Apoi ori le retramite preotulu respectivu acele adeverintie ori nu, ei ridica banii adeca stipendiulu, preotului nu-i tramitu nimicu; de persolvirea intentiuniloru nu -i dóre capulu. Preotulu de alta parte primindu obiectele acele, *fára ale fi cerutu*, ar' fi silitu se le retramita, ce'a ce in unele casuri, mai alesu la icône mari, ne ar' costá pre lènga pierdere de tèmpu si spese, uneori pentru unu preotu ruralu destulu de insemnate. Cine e deci de vina *in mare parte* abuzuriloru? Preotimea seau acei negutiatori nerusinati si fara leacu de consciintia? Concedu că nici preotulu care obiectele primite nici nu le tramite inapoi, nici nu dice intentiunile, nu purcede corectu. Inse cine i-a datu ansa? Numai si numai. repetu in generalu, acei sfárnari sacrilegi? Pentru că loru in lucruri de asia mare importantia nu le este iertatu se se indetulesca cu tacerea preotului respectivu, basându-se pre principiulu „qui tacet consentire videtur“, fiendu-cà acelu principiu mai are inca dóue insemnâri, si anume: *qui tacet, contradicere videtur*“, si „*qui tacet, nihil dicere videtur*“. Detorinti'a loru e că se-lu provóce pre preotu se se dechiare, primesce obligamântulu de a persolví intentiunile tramise si déca acél'a ar' dice că nu primesce, atunci obiectele tramise *pre spesele loru proprii* se le recéra, éra nu pre spesele preotiloru cari acele obiecte nu le-au cerutu.

Concedu că voru fi si de acei preoti, cari ceru obiecte pre intentiuni si apoi nu satisfac. Aceia inse suntu rari, si pentru aceia nu se pôte regulá o preotime intréga. Inse detorinti'a fiesce carui preotu este că pre atari preoti nedemni se-i admonieze, si déca nu va folosi se-i arete la locurile competente că se-si primósca resplat'a.

Nu preotimea are se fia deci regulata, ci aceia cari fara lécu de consciintia aduna de prin manastiri si parochii streine intentiuni cu miile, si apoi fara a le impartí impreuna cu stipendiulu acelor'a le tramitu (déca le tramitu tóte) că se le dica preotii, dându-le in locu de stipendiu in bani anumite obiecte, de multe ori fără nici o valóre. Acestia trebue regulati, acestor'a trebue se se arete că beseric'a lui Domnedieu nu este locu acomodatu pentru a face „geschäfturi“.

Nu e deci de lipsa regularea preotimei, pentru că α) nu suntu atâtea si asia grozave abuzuri cum le amintesce d. Borosiu, ci numai sporadice — β) pentru că prin regularea ace'a s'ar' petá nespusu renumele celu bunu alu preotimei nôstre γ) pentrucà regularea ace'a e aprópe imposibila, nepotându-se oprí nime că se abuseze, déca vrea.

Cestiunea acceptârei si a persolvirei sânteloru liturgie este o cestiune delicata de consciintia, cestiune care nu se pôte regulá numai cu mesusuri esterne. Cestiuni de aceste se reguléza mai alesu prin crescerea clericala a preotimei. Unu cleru consciu de chiamarea sa sublima abuzuri de cele notate de d. Borosiu nu le va suferí in sènuulu seu. Éca pentru ce am disu, că eu o intrevenire a auctoritatei besericesci in intiesulu acél'a, in care o doresce d. Borosiu, nu o affu de lipsa.

Inchieiu deci cu rogarea, că cestiunea acést'a, deja destulu de intinsa, se se termineze cu atât'a.

B. H.

Ordinatiunea Ministeriului de culte de dto 26 Febr. 1890 Nr. 10086 facia de §. 53 Art. 40 din 1879 si Legea interconfesionala din 1868 Art. 53.

E lucru cunoscutu, că mai multi preoti rom. cat. pentru că au botezatu prunci nascuti din casatorie mestecate, in urmarea §-lui 53 Art. de lege 40 din 1879 fura trasi la judecata, unde facia de casurile de botezare obveniente, forurile judecatoresci au adusu sentintie care de care mai diverse, asia câtu in privinti'a aplicarei pedepsei satorite in §. 53. Art. 40—1879 facia de §. 12 Art. 53 din 1868 s'a escatu o confusiune formala, dreptu buna că preotimea catolica din partea protestantiloru se fia espusa la vecsare si acusare continua, care, cum se dice — la

Ministeriul de culte au crescutu la unu convolutu de acte destulu de insemnatu.

Spre incetarea acestei stări abnormale, ce'a ce din di in di mai multu agitá spiritele preotímei catolice. Inaltulu Ministeriu de culte, in contra svatului Primatului tiei, si in urmare conclusului Consiliului Ministeriale, cátra tóte jurisdicțiunile politice a emisú ordinațiunea s'a de dtulu 26 *Februarium* 1890 Nro. 10086.

Cuprinsulu acestei ordinațiuni, prin carea se pune afara de valóre ordinațiunea Ministeriului de culte de 11 Juniu 1884 Nro 24727 este cá: in venitoriu preotii respectivi potu botezá si inmatriculá prunci nascuti din casatorie mestecate cari in sensulu §-lui 12 Art. 53 — 1868 se tienu de alta lege, dara sub pedepsa de 10—50 fl. respective 100 fl. se indatorédia cá in restémpu de 8 dile acele casuri de botezu din diregatoria se le strapuna respectivului preotu de alu carui religiune se tiene celu botezatu.

Ordinațiunea acést'a inse in locu se complanedie dificultátile de mai inainte curse din §. 53 Articululu 40—1879, si mai mare confusiune a facutu. — De locu dupa iesirea acelei ordinațiuni, corulu episcopescu catolicu a tienutu o conferintia, in carea a decisu, cá caus'a o vá susterne s. Scaunu Apostolicu si pana la decidere va dá numai instructiune provisoriu Clerului facia de acea ordinațiune, fara se o publice.

In urmare a acesteia Ministeriulu de culte a dispusu cá acea ordinațiune prin auctoritatile politice se se inmanueze preotímei, la ce in mai multe locuri s'a intémplatu, cumcá preotímea cu ace'a indorsata categorica a retramisu ordinațiunea Officiului de jude cercuale, cá in *cauzele ecclesiastice* numai dela *Episcopie* primesce ordinațiuni.

Cu aceasta inse nu s'a indestulitu preotímea fara pre cându protestantii in conventurile loru laudáu ace'a ordinațiune si cereau cá aceleia se se de potere retroactiva, pre atunci preotímea catolica in conferintiele sale protopopesi a inceputu a protestá, dechiarându, cá acelei ordinațiuni neci cându nu se vá supune, de órece ace'a e in contra dreptului naturalu alu parintiloru si in contra principialoru besericei catolice, — ci cere cá §. 12 Art. 53 *din* 1868 se se schimbe.

Agitatiunea acést'a intru atât'a s'a latítu incátu pana acuma preste 100 districte protopopesi au protestatu. — Afara de ace'a dreptu si deputatii dietali suntu provocati a intrá in actiune contra acelei ordinațiuni, éra Conte Csekonic s'a oferitu cá in cas'a Magnatiloru vá representá protestele preotímei. In cátu scimu circulédia deja spre subscriere, multime de rogari cu proteste ce se voru inaintá Dietei in sesiunea de tótna.

Si pre cându misicarea acést'a din di in di devine mai latíta, éta cá dela Roma inca sosese

decisiunea prin carea se apróba principiile professate in proteste.

Acésta este sórtea ordinațiunei ministeriale mai susu numita.

E bine, vá poté întrebá fiacare din preotímea nóstra, óre ordinațiunea din cestíune nu atinge si preotímea besericei nóstre romanesci catolice? — Óre in beseric'a nóstra nu obvinu casatorie mestecate intre gr. cat. si gr. or. precum si de alte confesiuni, si prin urmare si botezuri din acele? Óre tendinti'a agitatiunei preotímei catolice de ritu apusanu facia de revisiunea Art. 53. alu legi din 1868, nu are nimic'a de a face cu relatiunile besericei nóstre?

Si déca la un'a ori alta din aceste întrebări este se se dee respunsu positivu, se întreba: óre carea este, si are se fia tiént'a besericei nóstre facia de caus'a acést'a?

Cestiuni de aceste publico besericesci se cuvine cá se se desbata si in organele nóstre ecclesiastice. — Si dupa ce pana acuma nu am cetitu cá in óre care va organu besericescu dintre ale nóstre se se fi atinsu ori chiaru desbatutu caus'a numitei ordinațiuni, cu permisiunea V. Redactiuni voiu deschide desbaterea asupra aceleia.

Beseric'a nóstra, precum este cunoscutu, pana acum n'a luatú positiune in contra supr'a — numitei Ordinațiuni ministeriale; singuru districtulu protopopescu alu Careiloru din dieces'a Oradei mari si-a manifestatu parerea s'a facia de acea ordinațiune.

Spre delaturarea neregularitatiloru esistente între beseric'a nóstra si între celelalte confesiuni facia de casatoriile mixte si nascerile din acele, caror'a nu se pote pune capetu prin ordinațiunea mai nóua ministeriale — ar' fi mai consultu a se cere revisiunea articl. 53. de lege din 1868.

I.

Legea acésta interconfesionala esiste, si in zadaru se încérca unii, cá pre bas'a legiloru fundamentale ale tiei in teoria considerate se abdispute, cá ace'a lege nici o referintia nu are facia de beseric'a catolica deci si a nóstra, cá beserica avitica hereditaria; căci in pracsá si in realitate acea-si lege chiar' si din partea auctoritatiloru nóstre besericesci se recunósce de obligatóriá, incátu modalitatea treceriloru religiozuarie acolo normata o observa si cere se se observe; pre bas'a acelei legi se systemisédia parochie noue, éra facia de regularea unoru trebi scolarie cá d. es. cu privire la §. 45 Art. 38 din 1868, se ia de basa totu ace'asi lege interconfesionala.

Si totusi ce se obsérva? ace'a cá in adese casuri alesu din partea preotímei gr. or. neci in séma nu se baga dispusetiunile acelei legi referitóriie la casatoriile mestecate si nascerile din tréensele.

Dupa cum se scie, parochiile noastre mai alesu in Banatu, in partile ardelene, si in partea meridionala a Diecesei oradane suntu imprasciate intre parochie gr. or. puternice, încātu câte o parochie gr. cat. are credintiosi filialisti in mai multe parochie gr. or. — Ce se intempla acum cându e vorba de casatorie mestecate? ace'a, că cându ôre care-va parte nupturienta gr. cat. locuitoria in vr'o parochia gr. or. filiala ori chiar in parochia matre mestecata, incheia logodna inaintea preotului gr. or. — preotulu gr. cat. nu numai că nu se incunoscintiédia despre inchiarea casatoriei intentionate pentru de a se implini promulgarile (§. 9.) si de a dá dimissorialele, fara nici estrasulu respectivului gr. cat. nu se cere că se-i se produca, in câtu numai se trediesce parochulu gr. cat. că poporeanulu seu e casatoritu.

O asemenea procedura apoi are ace'a urmare că pruncii nascuti din atari casatorie inchiata in beseric'a gr. or. fara considerare la §. 12 alu legi din 1868 Art. 53. toti se botéza in ace'asi beserica si se inmatriculéza cá gr. orientali.

Se va dice pote că preotulu gr. cat. se protestedie si se -si validatedie dreptulu seu? se póte dice si urmá acestu sfatu, dara déca numai nu vrei se apuci pre calea judecatorésca, putienu resultatu vei cascigá, déca numai nu vrei se respundi la ace'a procedura cu ace'a, că insusi vei cununá si botezá parti gr. or. fara incunoscintiarea preotului gr. or. prin ce firesce te poti espune la acuse, la recriminari si in alte convenientie.

In ce mesura este latita acésta neregularitate intre ambele beserice, sciu cei ce au ocaziune de a fire preoti in comune mestecate, si voru poté cunósce si Auctoritatile nóstre besericesci din informatiunile ce suntu chiamati preotii a dá dreptu acuma despre casatoriile mestecate din deceniulu 1879—1889.

Si se nu se cugete, că dóra procedur'a ace'a ar' fi de a se ascrie numai nescientiei poporului, fara chiar' indrumarei capetate din partea preotímei gr. or. carea din antagonismu, si spre indulcirea partei gr. cat. de a o scapa de expense pentru promulgari si estrasu i- sfatuesce a procede astu-feliu.

Credemu că V. Ordinariate voru aflá calea cea mai buna, si in prim'a linia pacinica cá starea acést'a abnormala ce da ansa la certe odióse, intre ambele beserice, se incete, căci acésta poftesce stabilitatea relatiuniloru amendorora beserice.

II.

Cum stamu inse cu cestiunea revisiunei Art. 53 alu legi din 1868? Ore beseric'a gr. cat. trebue ori ba se lucre pentru revisiunea acelei legi, si inca nu numai intr'unu §. ci in tóta integritatea s'a?

Incātu scimu V. nóstre Ordinariate nu odata au

aretatu la locurile mai inalte defectele acelei legi si au cerutu esplicarea respective revisiunea aceleia.

Si dupa ce acum cându preotímea catolica este silita a pretinde revisiunea partiala a aceleia, nu me indoiescu a dice, că preotímea nostra trebue se se folosésca de buna ocaziune si alaturându-se la misicarea preotímei catolice, se céra revisiunea *intregei legi numite*.

Si care suntu mai alesu acele dispusetiuni ale legi care ar' fi se se revéda;

Acolo suntu numai decātu §. 2—8 referitori la traceri religionarie. — Pre cându prin acei §§. a conto besericei catolice s'a schimbatu modalitatea de trecere mai inainte esistenta, pre atunci de alta parte nu numai s'a ingreunatu trecerea voluntaria la alta lege dara ace'a s'a facutu cu multu mai incalcita si mai illusoria decātu cum erá de mai inainte.

De exemplu: In acei §§-i neci cu unu cuvêntu nu se amintesce, că ce este de a se face atunci, déca respectivulu preotu la care se face insinuare de trecere nu voiesce nici se dee facia cu celu ce vre se se întórca la alta lege? nu e susceptu neci precisatu, că ôre insinuarea numai atunci e valida cându se face la cas'a parochiala, ori si atunci cându ace'a se face in ori inaintea besericei seu in altu locu convenintiosu?

Despre *trecerile in massa mai mica ori mai mare* nu se face nici o dispusetiune, precum neci despre ace'a ôre suntu ori ba oprite, si sub ce pedépsa ocarile si batjocurile aruncate de respectivulu preotu in faci'a celoru ce voru se tréca? Apoi ôre falsificarea atestatorulu de trecere prin estradatori formédia transgresiune supusa pedepsei, ori ba.

In legatura cu acésta acolo este § 14¹⁾ care si pana aci a datu ansa la nenumerate esplicári remonstrári si neintielegeri. Cum nu? cându de o parte in § 2 se statoresce, că numai cei cari au trecutu de 18 ani potu se-si schimbe legea, pre cându in § 14 se dice că deca *o parte* din cei casatoriti trece la alta religiune, pruncii *netrecuti de 7 ani* de dupa secsu urmédia celui trecutu.

Deci a) nu se dispune nimica chiar', că ce se fia cu pruncii pana la 7 ani respective 18 ani cându trecu *ambii parinti*? b) că in care religiune se se crésca acei prunci dupa secsu cari au trecutu de 7—18 ani cându numai *unulu din parinti* si-a schimbatu legea?

In faci'a acestei obscuritati si dispusatiuni mance a legi, fiacare parte vre se-si validatedia dreptulu seu facia de prunci, ce'a ce apoi este isvorulu certeloru. — Dara nu e calcarea dreptului naturalu alu pa-

¹⁾ «Déca ôre careva dintre parinti ar' trece la alte religiuni decātu cea de mai inainte, pruncii netrecuti de 7 ani dupa secsu urmédia celui ce trece.

rintiloru, cându acelora li se ia dreptulu de a poté dispune preste religiunea prunciloru, si mai alesu alu capului familiei carui'a nu este iertatu a determiná legea prunciloru nascuti din casatorie mestecate?

Nu e anormalia cá intr'o familia unde de es. trecu *ambii* parinti, cá pruncii dela 7—18 ani se remâna in religiunea de mai inainte, seau deca numai o parte trece, atunci tat'a se fia de un'a, mam'a de alta religiune, féta netrecuta de 7 ani de legea mamei, — mai mare de 7 ani de legea mamei avute mai inainte de tracere, ori a tatalui, éra feciorii de legea tatalui si viceversa.

La câte neregularitâti se deschide usi'a prin o atare dispusetiune obscura a legeri si facia de instructiunea scolaria a prunciloru, la ce disordine si nedisciplina duce in familia urmarea atarei dispusetiuni!

Mai are inse ace'a lege si o alta facia. —

Legea din 1868 Artichulu 53 cá *provisoria* este facuta pre bas'a Articl. XX alu legeri din 1848.

Este inse in acést'a lege unu § adeca celu alu 7-le care de multu formédia bas'a multeloru dissensiuni intre beseric'a gr. cat. si cea gr. or. — In acelasu §. se dice: *Déca locuitorii de ritu grecescu ai unei comune in viitoriu macaru in mare parte si-ar' schimbá legea, in acestu casu beseric'a comunala (községi) vá remâné in posesiunea partei remase in religiunea de mai inainte s. c. l.*

Dispusetiunea acést'a neschimbata prin legea din 1868, ori din care punctu de vedere este nedrepta si neequitabila. In ace'a nu se determina, cá óre sub „*beseric'a comunala*“ intielegese numai *fabric'a* besericeí cá atare cu tóte apartinentiele ei, precum e si tóta averea mobila si imobila? nu se statoresce cá in a cui posesiune are se remâna sesiunea-beneficiulu parochiale, neci la casu cându insusi preotulu comunalu ar' trece cu majoritatea preponderanta nu se dispune nimica facia de edificiulu scólei, — neci se detiermuresce proportiunea intre minoritatea remasa in religiunea de mai inainte facia de majoritatea tracuta', de es. $\frac{1}{4}$ $\frac{2}{3}$ ori $\frac{1}{3}$ parte.

Urmarea acestui in trecutu a fostu si este pana adi, cá déca de es. intr'o comuna ar' remâné numai si 10 din 1000 suflete tracute la alta lege, beseric'a cu tóte apartinentiele a remasu si remâné minoritatea neinsemnate, cá sessiunile, scóla pana adi formédia obiectu de processe odióse, cá frecarile si neintielegerile religióse in comune mestecate nu au, nici potu se aiba capetu. Cáci punemu casulu cumcá intr'o comuna trecu la religiunea gr. cat. mai toti locuitorii totusi beseric'a si scól'a facuta cu sudórea si din pung'a celoru trecuti ori a parintiloru lor remânu partii de totu mici remasa in religiunea gr. or., acelei parti carea nu e in stare se sustiena neci beseric'a neci scól'a. — Acolo e sesiunea parochiala — partea mai

insemnata a beneficiulu parochiale. Acésta ab origine data intru ajutorarea poporulu spre a dotá si sustiené pre preotulu seu, prin tracerea majoritatiei se subtrage dela acelu poporu si remâné in folosulu partei mici. — Trebuie mai mare nedreptate si inequitare cá acésta!? Si desi auctoritatile nóstre besericesci prin representári motivate n'au incetatu a atrage atentiunea locuriloru mai inalte la ace'a nedreptate eserciatá pre bas'a § 7 alu legeri obscure din 1848, si macarca la Ministeriu adese s'au recunoscutu incorectitatea acelei legeri, pana adi nici o dispusetiune nu s'a facutu neci intr'o privintia. Ori dóra ace'a se intentionédia cá ambele beserice românesci se se totu certe intre sine. —

Ne aducemu aminte cá Inaltulu Ministeriu de culte intr'o vreme aveá intentiune cá legea din 1868 respective cea din 1848 supracitata in sensu mai equitabilu se se redacteze. Spre acestu scopu intre anii 1874—1876 s'au fostu si conchiamatu o comisiune micsta carea in câteva siedintie a desbatutu schimbarea legeri. Cu ace'a ocaziune s'au desbatutu si s'a statoritu si óresi careva proportiune intre majoritate si minoritate atinsa in § 7 Art. XX din 1848, precum si alte modalitati de trakeri, de impartári respective rebonificari a averiloru besericesci si scolastice. Dorere! cá acele statoriri au remasu pana adi pia desideria, si inmultiescu numai actele archivulu ministeriale, éra dissensiunile intre ambele beserici sustau pana adi.

Banatianulu.

(va urmá)

Instruct. practica pentru cauzele matrimon.

de Dr. I. S.

(Urmare din Nrulu 18).

B) Despre impedimentele nimicitórie de casatoria.

In beseric'a nóstra greco-catolica conformu decreteloru conciliulu Provincialu I. impedimentele seau pedecile derimatórie de casatoria suntu urmatóriele:

1. Lips'a etátiiei in cei ce nu au ajunsu la pubertate.
2. Nebuni'a antecedenta, seau ori ce alta scadere sufletésca, care face pre unulu seau pre altulu contractente neaptu de a-si dá invoirea la casatoria, precum se recere.
3. Gresiel'a in persón'a sociulu de casatoria, din lips'a consensulu.
4. Sil'a grea si pre nedreptulu facuta asupr'a cutarei persóne cu scopu de a-i stórce consensulu la casatoria.
5. Rapirea muierii cu scopu de a se casatorí cu dèns'a; pana nu se va repune ace'a in statulu libertatiei.
6. Ne-potentia de a prestá debitulu cojugalu (impotentia), déca ace'a va fi antecedenta si incurabila.
7. Legatur'a conjugala, in tèmpulu, cátu susta ace'a.
8. Votulu solemnu depusu prin primirea ordulu monasticu.
9. Disparitatea cultulu intre botezatu si nebotezatu.

10. Precurví'a cu promisiunea casatoriei strica casatori'a între persoanele ce au precurvit; uciderea de sociu cu intentiune de a se casatori cu persón'a conspiratoriá. 11. Rudeni'a de sânge pâna la gradulu alu 7-lea inclusive. 12. Rudeni'a spirituala din botezu. 13. Rudeni'a legala provenitoriá din adoptiune. 14. Afinitatea de ordulu 1-u si alu 2-lea, precum si cea provenita din impreunare trupésca neiertata. 15. Afinitatea din sponsalia solemne, unde s'ar' celebrá; asemenea si afinitatea din casatori'a valida inse neconsumata ¹⁾.

Va se dica dupa disciplin'a de astádi a besericeii nóstre impedimentele nimicitorié de casatoria suntu cu totul 15; despre aceste vomu tractá in ordulu espusu; precum le insira conciliulu nostru provincialu I ²⁾.

1. *Lips'a etatiei in cei ce nu au ajunsu la pubertate.*
(*Impedimentum actatis*).

Impedimentulu etatiei subverséza între acei'a, cari n'au ajunsu anii pubertatiei prescisi prin canónele besericeii, va se dica între aceia despre cari se presupune cá nu suntu dezvoltati trupesce si spiritualminte astfelu, încátu se póta satisface datorintieloru casatoricesci. Etatea receruta prin canóne pentru de a poté incheiá casatoriá valida este pentru barbati

¹⁾ Acésta pedeca s'ar' poté numi mai bine: quasi afinitate; dreptulu canonicu alu besericeii occidentale o numesce: *impedimentum publicae honestatis*.

²⁾ Cap. VIII. Titl. V. pag. 93.

Canonistii besericeii occidentale le cuprindu impedimentele nimicitorié de casatoriá in versicululu: »Error, conditio, votum, cognatio, crimen,

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Actas, affinis, si clandestinus et impos,
Si mulier sit rapta loco nec reddita tuto,
Haec facienda vetant connubia facta retractant«.

La cele cuprinse in acestu versiculu se adaugu inca cuvintele: »Si parochi aut duplicis desit praesentia testis« încátu — precum este cunoscutu — conciliulu Tridentinu a introdusu unu nouu impedimentu nimicitorié de casatoriá: *alu clandestinatiei*. — In beserie'a occidentala prin urmare casatoriile clandestine sunt invalide, la noi inse precum am accentuatu mai susu suntu neiertate inse valide.

Este inse mare deosebirea încátu privesce numerulu impedimentelorú nimicitorié între beserie'a catolica si celealalte confesiuni ale patriei nóstre. — Incátu privesce confesiunea gr. or. diferința se póte vedé din Dreptulu besericescu alui Siaguna »Compendiu des kan. Rechts« § 113.

Confesiunile protestante desfacu legatur'a casatoriei si din urmatóriele cause: a) adulteriulu; cu privire la acest'a nu se recre cá se fia comprobatu, ci e destula si suspitiunea grea; b) parasirea maritaliósá desertio; c) machinarea in contra sociulu de casatoriá; d) ura neimpacata (capitale odium, vel insuperabilis aversio); e) denegarea debitulu conjugalú; f) déca muierea cu voi'a se face neapta de a concepe si nasce copii. V. Kolozsvári Sándor »Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházjoga« pag. 466.

Deosebirea ce cista in privintí'a impedimentelorú între beserie'a occidentala si cea orientala se va accentuá la loculú seu.

anulu alu 14-lea alu etatiei, éra pentru muieri anulu alu 12-lea. Desi inse conformu canóneloru besericesci casatori'a incheiata dupa acésta etate este valida; inse dupa legile civile fiindu oprita casatori'a minoriloru in genere fára invoirea parintiloru seau a tutoriloru si in specie — încátu privesce barbati — subversându impedimentulu militicii: tinerii nu potu incheiá casatoriá licita desi a trecutu preste etatea amintita.

Si anumitu — încátu privesce barbati — acestia nu potu incheiá casatoriá licita pâna cându nu au satisfacutu obligamentulu militariu, despre care am vorbitu in altu locu; éra muerile nu potu incheiá casatoriá licita inainte de ce ar' impliní anulu alu 16-lea alu etatiei. — La casu cându cutare féta ar' voi se se marite inainte de acésta etate: preotulu are se céra dispensare dela Ordinariatu. Recursulu acest'a debue se se provéda cu urmatóriele docnminte: a) atestatu medicalu despre acea cá fét'a este dezvoltata deplinu atátu corporalmente cátu si spiritualmente; b) dechiaratiune din partea sponsei despre acea, cá din voia libera si nesilita voesce a pasí la casatoriá; c) dechiaratiune data prin parinti despre ace'a, cá nu au eserceatu nici unu feliu de sila asupr'a sponsei cu scopulu de a o maritá dupa sponsulu.

Scopulu instituirei acestui impedimentu a fostu, cá se se incungiuere casatoriile incheiate cu sila si frica, cáci precum arata esperinti'a decomunu muerile maritate in etate prea tinere acusa casatori'a din acestu motivu; totu din esperintia se scie cá casatoriile incheiate in etate nematura de regula sunt nefericite ¹⁾.

Etatea inaintata (batrénetrie) cá atare nu este impedimentu de casatoriá; preotulu inse mai alesu atunci — cându între sponsi ar' fi mare diferintia de etate — este datoriu a-i desfatui dela actulu de casatorii; cari asisderea in cele mai multe casuri s'au esperiatu nefericite ²⁾.

2. *Nebuni'a antecedenta seau ori-ce alta scadere sufletésca, care face pre unulu seau pre altulu contrahente neaptu de a-si dá invoirea la casatoriá, precum se recere.*

Precum díce Pontificele Eugeniu alu 4-lea ³⁾ caus'a eficienta a casatoriei este consensulu imprumutatu alu sponsiloru, de unde urmeza, cá toti aceia cari din ceva cauza nu potu prestá consensulu la casatoriá eo ipso nu potu incheiá casatoriá valida. Atari sunt toti aceia la cari se potu aplicá cuvintele din titlulu acestui punctu. Precum nebunii si toti

¹⁾ V. Fói'a »Havi Közlöny« a. 1887 Nr. 10 pag. 668: »Gyakorlati utmutatás házassági ügyekben« de Dr. E. Kazaly.

²⁾ Pravil'a le numesce aceste casatorií *necuriósé* c. 198.

³⁾ V. Papp—Szilágyi »Enchiridion Juris eccl. or. cath.« pag. 412.

cei lipsiți de usulu mintiei, până cându suntu lipsiți; inse îndata ce si-au recăstigatu mintea sanetosa potu incheia casatoria. — Prin urmare si nebunii, cari au asiă numite intervale lucide, sub durat'a acestor'a potu incheia casatoria valida.

Se nasce inse aici intrebarea ace'a, că ore orbii si surdo-mutii potu incheia casatoria?

Respundem că atatu orbii catu si surdo-mutii, deca an usulu ratiunei: potu incheia casatoria valida, deorece esprimarea consensului se pote intempla nu numai prin graiu viu, ci si prin semne.

E de insemnatu inse, că casatoriile surdo-mutilor si orbilor numai in acelu casu se potu permite, decumva respectivii inainte de ce si-ar' fi pierdut sântiulu respectivu au avutu ceva cunoscentia despre casatoria si-si potu esprima consensulu in ceva modu.

Altmintrea in astufeliu de casuri preotulu va cere totudem'a inviatiune dela Ordinariatu.

3. *Gresiela in persona sociului de casatoria.*

Gresiela (error) se numesce in genere ori ce retacire a unuia sponzu incatu privesce persona celualaltu. Gresiela e de doue specii: a) gresiela in persona (error personae) candu p. e. A voesce a lua pre B. inse in loculu acesteia la cununia i-s'a prezentatu C. b) gresiela cu privire la calitatile si proprietatile sponsei; p. e. A. cugete că spons'a B. este avuta, sanetosa, vergura etc., dupa cununia inse se convinge, că aceste calitati lipsescu. Erora cu privire la persona nimicesce casatoria, deorece aici nu esista consensu imprumutatu, si astfeliu lipsindu caus'a eficienta a casatorii: legatur'a acesta nu se pote numi casatoria; deci este invalida pana atunci, pana candu partea acea care a fostu in gresiela cu privire la persona, nu consimtesce de nou.

Gresiela care se referesce la calitatile persoanei de regula nu nimicesce casatoria.

Dupa canonistii bisericeii occidentale si orientale catolice inse gresiela cu privire la calitatile persoanei nimicesce casatoria in urmatoarele casuri: a) deca cineva ar' incheia casatoria cu o sclava cugetandu că este libera (se intielege acolo unde esista selavi'a¹⁾); b) deca casatoria se incheia numai cu acea conditiune espresa, că persona cu care se incheia se aiba cutare insusire; conditiunea acesta se pune inainte de contragerea casatorii, si atunci casatoria se numesce conditionata (matrimonium conditionatum).

¹⁾ Dr. Szeredy o. b. II pag. 1307. Dr. Kasaly o. c. II pag. 456. Dr. Papp—Szilágyi o. c. pag. 418. Daller: Der Irrthum als trennendes Ehehinderniss. pag. 59. Stahl: De matrimonio ob errorem rescindendo; pag. 14.

E de insemnatu inse ca astufeliu de casatoria conditionata se pote incheia numai cu facultatea Ordinariatului¹⁾.

(Va urma).

Punerea numelui de botezu.

I.

Omenii că fientie sociali vinu in diverse relatii unulu cu altulu, că din acestea relatii se nu se nasce confusii, singurateci, individi trebuie se fia preveduti cu anumite note distinctive si caracteristice, prin cari se se pota deosebi usoru unulu de altulu. Notele aceste, numite note individuanti cei vechi le esprimau prin versicululu urmatoriu: *forma, figura, locus, tempus, stirps, patria, nomen*. Prin notele enumerate unu individuu se determina deplina si se deosebesce de altulu. Noi vomu considera aici numai o singura nota individuanta si pre cea mai specifica. Acesta nota este numele *numele*. Cele alalte note in anumite respecte am poté dice că suntu necesarie si inascute incatu adeca unulu fia care nascanduse se bucura de ele. Dar' fiendu-că prin ele individulu nu se determina nici caracterisosa de ajunsu, s'a adausu si numele că ultima nota individuanta, puse anume de omeni spre a distinge pre o persona de alta. Nominum institutio ad discernendas hominum personas primitus excogitata" dice Benedictu XIV. (De Syn dioces lib. XIII c. 20. n. 14).

Si chiar' fiendu-că numele servesce spre a deosbi o persona de alta la tote poporele a fostu si este datin'a a dá pruncului curundu dupa nascere unu nume propriu si individualu. La poporul israelitu se impunea nume pruncului a opta di dupa nascere cu ocaziunea taierei impregiuru, prin care actu nou-nascutul se incorpora poporului celui alesu.

La crestini numele propriu si individualu este numele ce se pune omului cu ocaziunea santului botezu.

Numele de botezu pentru crestinu nu e numai o nota distinctiva esterna, ci totu odata -lu caractertseza si in catu este reascutu si renoitu in privintia sufletesca, in catu adeca elu a moritu peccatului, că se vieze lui Christosu (Rom. 6, 1 sqq). Acesta renoire spirituala se simboliza in Biserica vechia prin cufundarea si scoterea din apa a celui ce se boteza. Numele de botezu are se ne aduca amente si de legatur'a, ce am inchiato cu Domnedieu, candu amu fostu botezati, prin care legatura noi renuncandu la servitutea diabolului ne am obligatu in modu solemn a servi numai lui Domnedieu, a pad' nevetamata credintia si a implini cu conscientiositate preceptele divine. Domnedieu din partea s'a iertandune tote peccatele, cu cari am fostu intinati precum si tote pedepsele meritate pentru peccate, ne a facutu santi si drepti, nea primitu intre fili si alesii imperatiei s'ale.

Numele de botezu este mai departe pentru unu crestinu semnulu *gratiei* si alu *onoriei*. De unde si s. biserica

¹⁾ V. Papp—Szilágyi o. c. pag. 419. Conditiunea pusa debue se fia: a) posibila fisice si moraliter, deca s'ar' pune conditiune imposibila fisice ori moraliter (peccatosa) acea se considera de nulla; b) se nu fia in contra scopurilor casatorii si a credintiei conjule; p. e. te ieu in casatoria deca vei peccati cu altii, deca vei impiedeca procrearea copiloru etc. Casatoria conditionata numai din cause grave se concede; la noi inse nu ocuira casuri de aceste, deorece poporulu nu are cunoscentia despre ace'a, că se pota incheia si atari casatorii. Datorint'a preotului este, că deca a cineva ar' voi a incheia casatoria conditionata se-lu desfatuesca dela ace'a.

de câte ori vrea se mijlocesca ajutoriulu si binecuvântarea divina pentru vre unulu din fii sei, fia prin oferirea sacrificiului liturgicu, fia prin administrarea sânteloru sacramente fia in fine prin indeplinirea altoru functiuni sacre, totu-de-a-un'a -lu amentesce pre respectivulu dupa numele de botezu. De regula monarchii crestini nu numai la cultulu divin, dar' si in agendele civile se amintescu si subscriu numai dupa numele de botezu, asemenea datina e in multe tieri cá si episcopi numai cu numele de botezu se se insemne in epistolele pastorali si in alte relatiuni oficiósa facia cu clerulu subalternu si cu poporulu. Pre sânti inca dupa numele de botezu -i cunoscemu si-i onoramu precându cele alalte note individuante ale loru, celoru mai multi crestini le suntu cu totulu necunoscute.

In fine numele de botezu e unu semnu cá noi suntemu primiti intre membrii besericeii si facemu parte din comuniunea sântiloru. Din acestea apare destulu de evidentu momentuositatea numelui de botezu, la áudiulu caruia totu-de-a-un'a ar' trebui se ne aducemu amente de renascerea nóstra spirituala, de obligatiunile si onórea primita prin botezu, si de impregiurarea cá suntemu membri *sântei* beserici si ai comuniunei sântiloru si cá prin urmare avemu se ducemu o viétia sánta.

II.

Se cercámu acum ce nume de botezu li se puneau crestiniiloru in vechime si ce nume doresce beseric'a se li se puna in tîmpulu nostru.

Ce privesce anticitate crestina trebuie se destingemu intre botezulu adultiloru si intre botezulu prunciloru. Adultii botezându-se de regula -si pastrau — respective li se impunea si in botezu — numele avutu inainte de a fi botezati. De unde de pre tîmpulu apostolicu nu aflamu urme cá vre o persóna se fi primitu in botezu nume nou, ci fia care a renasu pre lînga numele seu judaicu ori pagánu de es. Jacobu, Timoteu, Corneliu. Sántii apostoli nu si au schimbaiu numele nici nu au schimbatu numele celoru botezati de dînsii. Ce e dreptu in sánt'a Scriptura a Noului Testamentu vinu in ainte schimbári de nume; asia Mantuitoriu schimbá numele lui Simonu in Petru (Joanu 1, 42), apostolulu Saulu luá numele de Paulu (Fapt. Ap. 13, 9), dar' acestea schimbári nu s'au intîmplat cu ocaziunea botezului ci din alte consideratiuni.

Ma si dupa etatea apostolica adultii increstinându-se -si retieneau numele avute inca cá necotezati, cáci numai asia ne potemu esplicá, cá multi crestini indusi chiar' si in catalogulu sântiloru au portatu nume imprumutate dela dieitátile pagáne precum Apolinare, Bochu, Dionisiu, Jovianu, Mercuriu, Saturnu etc. Aceste nume, considerându credintia via si pietatea crestiniiloru din seclii primi, cu greu potemu presupune se le fi primitu ei in botezu, déca nu le ar' fi avutu de mai inainte. Dar' desi acesti crestini si-au retienutu numele pagáne, totusi si au schimbatu modulu de viétia si moravurile pagáne imbraciosindu si deprindiendu cu zelu ferbinte credintia si virtutile sublime ale religiunei crestinesci, cá si cum ar' fi prevediutu cá voru veni dile triste, cându multi parenti din ignonrantia si vanitate voru pune fiiloru sei nume pagáne, caror'a apoi dînsii voru fi propusi din partea Besericeii, cá modele de viétia crestina démna de imitatu, si cá asia si acesti crestini nimicu se nu aiba in sine pagánu afara de nume, si precum crestinii vechi prin abnegatiune si sántienia viétiei loru si au incoronatu numele cu gloria si onóre cátu a fostu induse in catalogulu sântiloru asia si crestinii de mai târdu prin viétia loru sánta se-si sántiesca si numele pagánu ce li s'a impusu.

Retienerea numelui avutu inainte de botezu se pare

a o fi pretinsu chiaru si relatiunile viétiei sociali si civili, cáci déca toti adultii botezati si-ar' fi schimbatu numele de mai inainte, in multe casuri numai cu mare greutate s'ar' fi potutu constatá identitatea persónei, si asiá s'ar' fi nascutu incurcaturi.

Am dísu cá adultii de regula si dupa increstinare -si pastrau numele avutu cá pagáni, dar' aflamu si exceptiuni dela acésta regula.

Asia Pontificele románu s. Stefanu botezându pre o femeu cu numele Adrias o numi in botezu *Neo*, éra alteia numita Paulin'a -i dede numele de Mari'a (Baron ad. a. 259 n. 11). Socrate ne spune cá Aticu pre Athenae o numi in botezu Eudoci'a (Socrat. hist. eccl. l. 7. c. 21); éra in viétia sântiloru se narézá cá: sántulu martiru Petru Balsamu intrebatu despre numele seu, respunse: „Dupa numele parintiescu me chiama Balsamu, éra dupa numele ce l'am primitu in botezu me *chima Petru* (*Surius Vita sanct.* 3 Jan. 1).

Cându se botezau *infantii* seau li se puneau numele vre unui sántu, seu se formau nume crescine noua. Anume se puneu.

1. Numele sântiloru, cari vinu in ainte in sánt'a Scriptura mai alesu in Testamentulu nou precum Maria Simionu, Paulu, Joanu, Petru, etc. In Beseric'a Alesandrina pre tîmpulu episcopului Dionisiu (+ 264) credintiosii cu mare predilectiune puneau prunciloru sei numele sântiloru apostoli Petru, Paulu, si Joanu (Eusebiu hist. eccl. l. 7. 25). Fiendu-cá beseric'a venéza cá sánta si unele persóne din Testamentulu vechiu, de ace'a si numele acelor'a le aflamu inca de pre la inceputulu crestinismului cá nume de botezu. Ma si numele ángeriloru in specia alu archangelului Michailu inca li se impuniau prunciloru cu ocaziunea increstinarei, e lucru cunoscutu cá mai multi imperati Bizantini se-au numitu *Michailu*.

Dr. Isidoru Marcu.

va urmá).

Incunosciintiare.

Concursulu de primire in convictulu gr. cat. romanu din Sigetu se va tiené in 11 Augustu st. n. In acelu institutu se primescu teneri gr. cat. románi din Maramuresiu si pre spesele asociatiunei pentru cultur'a poporului romanu din Maramuresiu, ér' pre lînga plata de 150 fl. pre anu scolaru teneri si din Maramuresiu si din alte parti. Recursele suntu a se tramite pana in 15 Augustu la Prea On. Domnu Titu Budu, Directorulu convictului in Siugatag p. u. Akna Sugatag.

(Necrologu) *Absolomu Siarlea*, óre cându parochu si protopopu gr. cat. alu Sebesiului dupa unu morbu indelungatu impartasitu fiendu cu ss. sacramente ale moribundiloru a incetatu din viétia la 21 Juliu a. c. in Blasiu in alu 58-lea anu alu etatei si alu 34-lea alu preotiei. Studiele teologice si le a facutu defunctulu in Seminariulu archidiececanu in anii scolastice: 185¹/₂—185⁴/₅. Dupa primirea santului sacramentu alu ordului fu dispusu cá pastoriu sufletescu in Tiapu, care parochia o administrá cu zelu si prudentia 30 de ani, éra in cei patru ani din urma functioná cá parochu si protopopu in Sebesiu.

4) Numele si -lu schimba si monachii, cându depunu votarila monachali, precum si pontificii románi, cându intra in demnitatea papala. Celu dintaiu pontifice, cáre si-a schimbatu numele e fostu Joanu XII. (956—964) numitu mai inainte Octavianu.

Partea scolastica.

Rescriptul ministrului reg. ung. de culte si instructiunea publica adresatu sub Nrulu 25,412 către toate jurisdicțiunile besericesci diecesane.

Cunoscându starea cea inapoiata si neglesa a instructiunii desemnului in scólele poporali, amu provocatu consiliulu de instructiune regnicolaru, cá se se ocupe cu cestiunea acést'a si cu privire la inaltierea instructiunii desemnului atátu in scólele poporali, cátu si in preparandii se faca unu proiectu.

Subcomisiunea exmisa din sinulu consiliului de instructiune, dupa una desbatere meritória aflându de lipsa, cá inainte de toate se studieze starea actuala a instructiunii desemnului din cestiune, spre acést'a asemna mijloculu, cá din diferite párti ale tiei se i-se tramita lucrari de ale scolariloru spre vedírea instructiunii desemnului in scólele poporali, in preparandiile de invetiatori si invetiatórese si mai cu séma in scólele de praxa ale acestor'a.

Acestu proiectu alu subcomisiunii intimpinându aprobarea nóstra: avemu onóre a recercá T., cá se binevoiti a alege un'a—dóue dintre scólele poporali de sub jurisdicțiunea-ve, si atátu din acestea precum si din preparandiele si din scólele de praxa ale acestor'a, ce eventualu ar' fi sub jurisdicțiunea-Ve, a Ni tramite pâna pre la inceputulu lunei lu Augustu a. c. desemne de ale scolariloru spre a vedí instructiunea desemnului din acelea scóle.

Cestiunea scólei medie unice in Itali'a*).

Ilustrulu barbatu descóla D. Eródi in primavér'a anulu 1888 a facutu una caletoria científica prin Itali'a, si precum insusi scrie, a aflatu pre terenulu afaceriloru scólei medie una adeverata fierbere febrila, carea póte cá chiar' atunci -si ajunsese punctulu seu de culminatiune. La ordinea dílei erá *limb'a greca si scól'a media unica*, chiar' asia, cá si la noi astadí, si stariile nóstre de acum cá si cum ar' fi numai copi'a celoru ce se intêmplau pre atunci in Itali'a. Ministrulu Boselli, cându a primitu dela Bacceli portofoliulu instructiunii publice, si-a exprimat neindestulirea facia de sistemulu invetiamentulu de acum si dá a se intielege, cá n'ar' fi in contra, cá limb'a greca se fia facultativa si se se infientieze scól'a media unica. Ahea cá resuná acést'a in tíera si indata se porní una lupta in contra limbei grece si una agitatiune prelânga scól'a media unica. Legatiune de reprezentanti se duse la ministru, gratulându ministrului si rugându-lu, cá se-si realizeze ideile scapate. Pres'a cu emotiune tractá

cestiunea greca, si in cercurile profesoresci nu erá vorba despre altu ceva. In Neapolu, chiar' cându deputatiunea merse la ministru, una asia iritatiune erá pentru acést'a miscare, cum e pre la noi cu ocaziunea alegeriloru de deputati. Intréga opiniunea publica erá *in contra* propunerei obligate a limbei grece; abea se aflá omu de specialitate, carele se-i prinda parte limbei grece si celu ce o facea acést'a, o facea cu linisce si cu blândetia si nu cutezá a vorbí apriatu facia de torentele celu mare. Ministrulu a primitu bine deputatiunea neapolitana si i-a pusu in prospectu, cá va eliberá tinerimea de sub invetiarea obligatóre a limbei grece. A conchiamatu consiliulu de instructiune; comisiunea acestuia (Giunta del Consiglio superiore d'istruzione) a decisu favoritoriu prelânga parerea ministrului; dar' in consiliulu completu Josue *Carducci* profesorulu din Bologna a facutu opusetiune poternica, dupa carea cu maioritate se enuciá, cá cestiunea nu e destulu de cópta si trebuie studiata mai in detaliu. La câte-va díle ilustrulu barbatu se duse la ministru. Venindu in vorba si cestiunea limbei grece, pre ministru l'a aflatu necasitu, dar' si-a exprimat speranti'a, cá cestiunea nu preste multu o va aduce de nou pre tapetu si are prospectu, cá atunci afacerea se va ispravi amesuratu dorintiei s'ale. E de insemnatu, cá in Itali'a nu e vorba de a sterge totalu limb'a greca, ci numai de a o face facultativa. De aci se póte vedé, cá miscarea nóstra anti-greca nu e singuratica; in alte locuri inca se ocupa cu cestiunea acést'a. Deci neci nóue nu ne este iertatu a ne eschide dinaintea ei. Numai cátu cestiunea trebuie se o tractámu cu sânge rece, cu circumspectiune si cu considerare la relatiunile nóstre patriotice.

Italienii sunt fórte neindestuliti cu scólele loru, si mai alesu cu scólele medie clasice. Acést'a se póte audi, vedé, esperiá pretotindenea, pre unde numai se intórce omulu. Cu acést'a te primesce ministrulu, acést'a ti-o esplica capetenile instructiunii, acést'a o resuna pres'a cá reprezentantele opiniunei publice; dar' neci chiar' muncitorii instructiunii inca nu se ferescu a o marturisi acést'a. Numai cátu fia-care caus'a o cauta in altu ceva. Acést'a neindestulire neci decum nu -si ie inceputulu seu de acum'a. Necesitatea de a reformá scól'a media deja de multu se recunósce si de multu se cauta modulu deslegarei. De unu seclu — díce profesorulu Riccardo Folli — nu affa modulu, cum se-si organizeze scólele, acomodându-le acelea dupa traditiuni, clima, datine, dupa caracterulu poporului, indigintiele deosebite, relatiunile politice si dupa preten-siunile vietiei moderne. Dela scólele jesuite pâna la sistemulu austriacu, dela institutiunile prusiane pâna la celea franceze, toate le-au incercatu; dar' despre scóle italiene in intielesulu, precum se póte vorbí despre scóle

*) Dupa Dr. Eródi Béla.

prusiane, austriace, engleze, spaniole seau americane, fia acelea bune seau rele, neci vorba nu póte fi. — Nu se póte díce, cà ar' fi lipsitu experimentatiunile si planurile. A fostu si din acestea destulu. Incepându dela legile napoleonice din 1802 pàna la ordinatiunile date de ministrulu de acum Boselli, ne intalnimu cu o asia multime de legi, ordinatiuni regesci si ministeriali, încàtu abea suntemu in stare a-le tiene si numerulu si ale insirá dupaolalta. Celu ce studiéza si face cunoscuta instructiunea italiana in continuu vine in confusiune, nesciendu, in care punctu de tempu se stagneze cu lucrarile sale, pentru-cà se póte întâmplá, cà relatiunile, ce astadi le face cunoscute, mâne deja cu totulu le afla schimbate, restornate. — Dreptu are Hippeau, cându li- imputa italianiloru, cà cu focu din regiuni sudice se ocupa de réformele scolastice. Nicairi neci una stabilitate. Neci tîmpu nu lasa dispusetiuniloru singuraticice, cà se li- probeze poterea de viétia, deja le arunca la una parte cà pre unele ce nu suntu corespondietórie. Fierberea febrila, nepacienti'a, mâncarimea de a renoi numai daune potu causá pre unu terenu, unde singuru ponderarea matura, prob'a impreunata cu esperintia lunga, si reformarea descépta potu avé rezultate, potu nasce desvoltarea intensiva, intarirea. Pre acestu terenu italianii suntu directu opusi anglesiloru, la cari stim'a facia de relatiunile sustatórie si traditiunea istorica suntu conditiuni inomisibili in tóte misicamintele, din care cauza tóte institutiunile loru pórtu pre sine timbrulu desvoltarei istorice.

In Itali'a reformarea désa a instructiunei e impreunata cu schimbarea repentina a ministriloru de instructiune. Fia-care ministru si-a datu silinti'a, se creeze ceva nou, cà se schimbe cea ce a fostu dupa ideile s'ale seau dupa proiectulu altor'a, de multeori se restórne cu totulu in locu se fia fostu intaritu si perfectiunatu insitatiunile affate de bune.

Riccardo Folli in opulu seu scrisu despre scótele medie italiene insira 52 de legi instructiunali si proiecte de legi despre tîmpulu dela 1859 pàna la 1881, cari planizau regularea causei scóteloru medie clasice sub singuraticii ministrii de instructiune. Celea mai multe din acestea institutiuni urmáu unele dupa altele asia de repede, încàtu in scótle abea aveáu rezultate visibile. Precum póte vedé ori si cine — scrie Folli schimbarea planuriloru de invetiamentu, ordiniloru óreloru si a examenelor n'a avutu de resultatu ameliorarea scóteloru nóstre; — la ce se póte adauge, cà neci nenumeratele planuri totu mai nóue nu potu nasce acelu resultatu; pentru-cà precându cu celea precedente scolarii devinu distrasi, cu celea din urma propunerea pierde nu pucinu din intensitatea sa, deórece profesorii incepu a dubitá óre acea ce propunu astadi, nu vine in contradicere, cu cea ce trebue se propuna mâne.

Pàna la anulu 1800 aprópe in intréga Itali'a a dominatu scól'a media unica clasica, si erá impartita in specialitatea de gramatica, humanistica si retorica; propunerea se res-tringea cu totulu la tatina si prelânga ea la unu picu de

filosofia si matematica. Revolutiunea francesa, carea a restornatu tóte institutiunile scolastice si a voitu se puna in loculu culturai clasice pre cea scientifica, prevenindu cu acést'a ideile multoru cugetatori moderni, a schimbatu pre unu tîmpu si relatiunile scóteloru din Itali'a. Un'a dintre schimbari a facut'o decisiunea marelui senatu din Casalpin'a adusa la anulu 1798, carea erá indreptata contra limbei latine. Inse precum in Franci'a s'au scolaru oratori poternici in legislatiune spre aperarea — desi nu esclusiva a — clasicismului si pre acel'a l'au reasiediatu in scótle, asia si in Itali'a au imbraciosiatu din nou propunerea limbei latine si grece, dar' prelânga acést'a n'au neglesu neci scientiele. Incepându dela 1800 au susceptu in unele scótle prelânga limb'a latina si greca si propunerea unoru scientie, cari incepu a formá bas'a propunerei, cu deosebire in Lombardi'a, in Toscan'a si Veneto. In Piemontu inse pàna la 1840 a fostu singura dominanta scól'a latina, in carea se predá pucina aritmetica, geografia si istori'a patriei.

In 4 Octobre 1848 cu legea lui Boncompagni reformându-se intréga caus'a scolastica, ministrulu Mameli in proiectulu de lege lucratu de elu la anulu 1850 -si aduce aminte numai de scól'a media latina; inse legislatiunea rieiptându-i proiectulu, s'a depusu bas'a instructiunei tehnice (direptiune reala). De atunci, pàna in tîmpurile mai nóue n'a fostu vorba neci despre scól'a media clasica, neci despre scól'a media numai scientifica unica.

Scól'a media bifurcata (clasica si tehnica, s'a sistemisatu in Itali'a cu legea fundamentala de instructiune alui Casati din 1859. In acést'a direptiune dupla a inaintatu si inaintéza si astadi scól'a media italiana, in alu càrei sistemu, dar' mai virtosu in disciplin'a si planurile ei de invetiamentu au schimbatu mai multu.

In contra celoru dóue scótle s'a vorbitu adeseori in presa, in parlamentu, disputându-se, cà acestu sistemu nu se póte sustiené, cu deosebire sulevendu-se in contra lui, cà in form'a sa de acum nu coresponde neci caracterului poporului italianu, neci indigintieloru vitali, neci relatiuniloru politice. Nenumeratele idei, intre diferitele planuri, cari s'au adusu pre tapetu de singuraticii din tîmpu in tîmpu seau in ministeriulu de specialitate, pre noi, cari de presinte trebue se ne ocupàmu cu cestiunea scólei medie unice, mai deaprópe ne póte interesá. Proiectulu lui Sergi despre scól'a media unica (scuola unica). Giuseppe Sergi, profesoru de antropologia, mai inainte in Bologn'a, de presente la universitatea din Rom'a a propasitu cu proiectulu seu la 1881, in care lupta pentru scól'a media unica scientifica dupa sistemulu lui Bain si Spenzec. Sergi aréta in opulu seu „Le scuole classiche in Italia“, cà acea cultura generala, spre carea nisuiescu cu scótele medie clasice italiene de astadi, nu- ajungu neci cum, si dupa ce -si dà una critica desvelita si necontestabila despre acea ce díce publiculu despre utilitatea gimnasiiloru si a liceelor si despre reform'a acelor'a, despre acea, cà asiá numitele esame de maturitate grele (esami di licenza

liceale) cum sunt si cum se tienu, despre acea, că câtu invétiã in acelea din literatura si din scientie, despre utilitatea eserciãrii inspectiunei si despre pusetiunea morala, intelectuale si materiala a profesorilor: ajunge la concludusulu, că in scólele acestea lipsesce rezultatulu in proportiune cu tēmpulu si cu ostené'ã, si cumcã in acelea si succesulu celu mai bagatelu nu e stabilu, ci numai transitoriu. In a dóu'a parte a opului seu aréta, că dupa sine cum ar' trebui se fia scól'a media italiana. Elu tiene, că trebuie ruptu cu trecutul si scólele trebuie reformate in bas'a loru, pre acelea base, cari le asemna studiile scientifice si pedagogice si rezultatele acelor'a. Scólele trebuie se aiba direptiune educatória si in tientiã loru finala trebuie se fia cu considerare nu numai la individu ci si la folosulu rasei, trebuie se amelioreze si famili'a si natiunea. Numai curagiu trebuie, dice; de totu trebuie intreruptu cu trecutul, pentru-cã semistatutele suntu netrevnice, daunóse. De dóuedieci de ani indesiertu au cautatu vindecarea reului, pentru acea din nou trebuie inceputu acea, ce e ratiunalu si practic.

Tinerimei trebuie data un'a atare crescere, care pre fia-carele se -lu duca in acea pusetiune, câtu se-si póta pastrá si cresce poterile naturali, ér' scaderile si slabi-tiunile in individu si generatiune se le micisoreze si se le delature. Fia-care tineru trebuie se fia tata de familia si cive; pentru ace'a trebuie se capete una atare crescere, încãtu se póta deslegá acestea dóue probleme, afara de acea, că trebuie se ocupe órecare pusetiune seau maiestria.

Educatiunea individulu trebuie condusa in atare direptiune, încãtu nu numai se-si póta cascigá binele seu fisicu, moralu si intelectualu, ci acest'a se-lu póta sustiené si pre sém'a generatiunei venitórie. Pentru-cã déca e dreptu, că copilulu trebuie ingrigitu dela nascere, mai ántãiu cu educatiune fisica, acusi intelectuala si morala, asiã de alt'a parte e dreptu si acea, că celu ce voiesce a midiloci acést'a educatiune acel'a trebuie se si pricépa eserciãrea acestei obligatiuni fórtre grele. Celu mai naturalu si celu de ántãiu educatoru inse fiindu tatalu si mam'a, tatalu trebuie se cunósca tóte acelea midilóce de educatiune, cu cari póte se-si faca copii sanitosi si tari, acusia morali si inteligenti, pentru-cã se se póta luptá cu greutãtãle vietiei. Asiã e acést'a si in privintiã administratiunei. Tinerii trebuie educati in totu ce póte deveni spre avantagiulu causelor publici in locu se fia siliti a esperiã pre totu pasiulu, că representatii comunali seau provinciali nu cunoscu neci elementele scientieloru vietiei sociali, seau neci acea nu sciú, cari suntu conditiunile si recerintiele vietiei seau ferticirea unui poporu. Pentru acea acestea studie se forméze bas'a educatiunei publice; numai dela acestea studie, cari elu le numesce educatiionali, póte aseceptá unu venitoriu mai bunu alu poporulu seu, numai prin acestea devine tinerimea mai seriósa si mai pucinu usioratica. Acestea studie deoparte forméza caracteru de omu seriosu, si dau conoscientie ponderóse si folositórie,

precãndu de alt'a parte nu oprescu calea cá fie-care individu se-si cascige acea cualificatiune individuala, la carea are inclinãre si voia, că in viétiã cu acea se-si cascige fericire.

Sergi in genere neafãndu studiile clasice de acomodate spre scopulu acest'a elu voiesce a pune cá basa acestoru studie de educatiune instructiunea scientifica, preste totu eschidiendu limbele mórtre, ca pre unele ce nu suntu de folosu pentru acel'a, carele voiesce a fi unu tata de familia ce are se-si crésca copii seau unu cive inteligentu si voiesce a lucrá spre binele conciviloru sei. In locu de acést'a ar' face obligatórie limbele vii: frances'a, germãn'a, angles'a.

Obiectele de invetiamentu, cari dinsulu voiesce se se propuna, suntu urmatóriele:

I-a grupa: *Scientie biologice*. a) Elemente biologice, b) Zoologi'a si botanic'a, c) Anatomia si fisiologi'a omului, d) Elemente de mineralogia si antropologia, e) scientie aplicate: Higien'a.

II-a grupa: *Scientie fisico-chemice*. a) Fisic'a, b) chemi'a.

III-a grupa: *Matematic'a*. a) Aritmetic'a si algebr'a, b) Geometri'a si trigonometri'a.

IV-a grupa: *Scientie psihologice*. a) Psihologi'a, b) Logic'a, c) Etic'a, d) Asociologi'a.

V-a grupa: *Istori'a literaturii natiunali*. a) Limb'a, b) Literatur'a.

VI-a grupa: *Istori'a si geografi'a*. a) Istori'a culturala, b) Geografi'a.

VII-a grupa: *Limbele moderne*. a) Frances'a, b) Germãn'a, c) Angles'a.

VIII-a grupa: *Limbele mórtre*. a) Latin'a facultative.

Acestu sistemu de invetiamentu s'ar' estinde pre siese ani si ar' fi deobligatoriu pentru toti acei'a, cari se gatescu pentru carier'a practica si oficiala de orice direptiune, seau cari retragēndu-se la proprietatea loru voiescu a se ocupá cu economi'a, si érasu pentru acei'a, cari mergu la comerciu. In fine pentru cei ce se gatescu pentru una cariera scientifica cursulu de invetiamentu ar' fi de optu ani, si ar' fi obligatória limb'a latina si greca, inse fãra cá se se impucinéze seau se se restringa obiectele de mai susu, formãndu acestea partea intregitória in misibila si pentru cultur'a generala a invetiãtulu.

Celealalte proiecte de legi referitórie la scól'a media unica italiana si sistemele de invetiamentu ce au fostu in valóre tēmpu mai scurtu seau mai lungu, in clasele inferióre au mersu de invetiamentu unicu, in celea superióre bifurcatiunalu. Celea mai insemnate proiecte de invetiamentu tóte au acestu caracteru. Cei mai destinsi barbati de statu, ministrii, ómeni de specialitate suntu aderentii acestei directiuni. Acestu sistemu a fostu in valóre pre tēmpulu republicei cisalpine dela 1803 pana la 1807, mai departe in regatulu italianu dela 1807 pana la 1814, sub domni'a austriaca in regatulu lombardo — venetianu dela 1814 pana la 1834 sub ministrulu Lanza, in Piemont dela 1850 pana la 1855 in Toscan'a in 1859 si in 1860 mai departe

in Itali'a sudica in 1860; in atare spiritiu au redactatu proiectu de lege: filosofulu Bertini, ministrii Mamiani, Mateucci, Coppino, Corentii; aderentii acestui sistemu suntu: senatorulu Nigrii, profesorii Mantegazza, Mestica, si cei mai destinsi fruntasi din Itali'a.

Despre acést'a specia a scólei medie unice italiene suntu asia de multe planuri si proiecte, încátu despre *scola unica bifurcatiunala* se vede a fi de lipsa a scrie separat.

(va urmá).

Legile scolastice.

(Continuare din Nr. 20).

II. Cum trebuie se se pórte scolarii in scóla.

1. Scolarii pregatiti bine cu lectiunile invetiate suntu indetorati a veni la scóla.

2. Tinerii scolari inainte de a intrá in scóla se-si finésca tóte lipsele, caci pana la 10 óre nimenea nu vá fi licentiatu se ésa afara, se-si curatiésca caltiunii de tina seau néua, si vestmentele de plóia, néua si pravu, apoi in tótu liniscea se intre in scóla.

3. Scolarii dupa ce intra in scóla se salute pre invetiatoriulu si conscolarii loru cu salutarea crescínésca: „Laudese Isusu Christosu!” apoi vestmentele superfue p. e. mantéu'a, palari'a seau caciul'a punendule la loculu destinatu si mergéndu, respective asiedinduse la loculu loru se -si repeteze lectiunile, inse fara de alarma, seau a conturbá pre cineva in deprinderile loru.

4. Déca cutarele scolariu ar' veni târdíu la scóla, e indetoratu a spune invetiatoriului caus'a intardierei, — dar' se nu mintiésca, caci mintiun'a nu póte remâne nepedepsita.

5. Scolariloru dupace intra in scóla li este opritu strinsu a vorbi cu vecinii loru, seau se âmble diatr'unu locu in altulu. Mai in colo li este opritu a pírfi seau acúsá cu nedreptulu pre cutarele dintre conscolarii loru. Se nu se cotésca pre bance seau mésa. Se nu-si puna petiórele pre bance. Se nu dórma, ci stându cu capulu oblu in susu, se fia cu atentiune la vorbele si esplicatiunile invetiatoriului. Mai incolo scolariloru le este opritu a stricá paretii, feresitile, a taia bancele, seau alte obiecte si mobile scolastice, caci afara de pedéps'a meritata parintii loru suntu detori a repará celea stricate. Scolarii se nu-si strice cártile, recuisitele, vestmentele si alte obiecte de instructiune. Scolariloru le este opritu a instrainá vestmentele, obiectele de instructiune unii dela altii, caci celui ce odata a furatu mai multu nu i-se da crediementu — si unulu cá acel'a nu va incungiurá pedéps'a meritata. Scolarii din gluma se nu ascunda cártile, recuisitele seau vestmentele altor'a. Se nu -si mângésca si strice cártile seau se scrie pre ele nimic'a afara de numele seu. Se nu-si vânda, schimbe seau prezenteze cártile, recuisitele, si vestmentele loru, caci nu suntu proprietatea loru, ci a parintiloru loru, inse celu ce are dóua cárti seau recuisite de scrisu se imprumute pre ve-

cinulu seu, caci religiunea crescina inca demânda: „Se iubesci pre deaprópele teu si se-lu ajuti in lipsa!”

6. Déca cutarele scolariu a afluato in scóla, pre strada seau veri unde cartile, recuisitele seau ori ce obiectu a conscolariiloru sei, acelea indata se le predee proprietariului, invetiatoriului seau parintelui scolariului, ce a pierdutu obiectulu afluato. Déca cutarele scolariu obiectulu afluato nu -lu vá predá proprietariului seu, invetiatoriului, unulu cá acel'a se vá judecá de furu, si nu vá incungiurá pedéps'a meritata.

7. Inainte de a se incepe prelegerile, scolarii scólându-se in petióre, si punéndu-si mânila la olalta cu tóta pietatea voru díce rogatiunile: „Imperate cerescu! „Prea sânta Treime!“ „Tatalu nostru!“ Nascatórea de Domnedieu!“ si rogatiunea pentru dobéndirea cugetului bunu la invetiare: „Isuse remâni cu mine!”

8. Cându e tēmpulu de a recitá lectiunile, numai tonulu acelu'a scolariu se se auda, care raspunde — si déca cutarele scolariu ar' dorí a raspunde in loculu celui provocatu, se vá rogá de Invetiatoriu prin aredicarea aretatoriului dela mân'a drépta si cu cuvintele: Me rogu domnule Invetiatoriu poftesce a me intrebá pre mine!”

9. Déca cutarele scolariu e provocatu se raspunda, scolariulu se va scólá in petióre, apoi punéndu-si mânila pre banca si inchinându-se cuviintiosu se raspunda cu tonu inaltu si respicatu cantandu in faci'a Invetiatoriului seu a persónei ce i-a datu intrebarea; éra dupa ce a respunsu asemenea inchinandu-se vá siedé in banca.

10. Scolariloru nu le este ertatu a ajutá pre colegii loru la respunsu, — ci fiecare va raspunde precum scí, — deci suntu oprite tóte sioptirile si inspiratiunile, caci prin acést'a nu le ajuta conscolarii loru, ci mai vērtosu i-strica, asteptându respective lasandu-se cá si de alta data i-voru ajutá prin sioptire, se voru negligá cu totul.

11. Scolariloru nu le este ertatu a mâncá sub prelegeri, ci demanéti'a inainte de 8 óre si la 10 óre cându suntu lasati la aeru liberu, apoi dupa amédiadi inainte de 2 óre si la 4 óre cându asemenea suntu lasati la aeru liberu se mánce din merindea loru propria, dar' sub pedéps'a le este opritu a se intinde la altui'a si a cere dela altulu pâne seau ori ce nutremente.

12. Déca cutare scolariu sub decursulu prelegeri pentru ceva lipsa urgenta — ar' voi a merge afara, va face cunoscutu Invetiatoriului prin aredicarea aretatoriului dela mân'a drépta si rogându-se cu cuvintele: „Me rogu domnule Invetiatoriu binevoiesce a me lasá afara!” apoi in cea mai mare liniscea se ésa afara si terminandu-si lips'a, in cea mai mare liniscea se intre éراسi in scóla si se se asiedie la loculu seu.

13. Déca scolarii demanéti'a la 10 óre si dupa amédi'a la 4 óre suntu lasati la aeru liberu se -si stēmpere fomea, setea si terminandusi lipsele, la tēmpulu defisu de Invetiatoriu in cea mai mare liniscea se intre éra-si in scóla.

14. Déca intra in scóla cutare persóna onorabila fia aceea din clas'a poporului seau a inteligintiei romane, scolanduse in pitióre o voru salutá cu cuvintele: „Laudese Isusu Christosu!“ si voru stá in pitióre pana li se vá face semnu pentru siedere, cându apoi in semnu de multiamita pentru grati'a dobêndita voru díce: „Multianu frumosu!“ Cându se va indepartá din scóla acea persóna éra -si o voru salutá dícêndu: „Laudese Isusu Christosu!“

15. Cându se cetesce catalogulu, fia care scolarium se respunda pentru sine insu-si si anume: scólându-se in pitióre si inchinându-se cuviintiosu va díce: De facia sum!“ dupa acea éra-si vá siedé in banca.

16. La finea prelegeriloru scolarii asemenea se voru rogá, dându multiamita profunda lui Domnedieu sântulu pentru cele invetiate si audíte in scóla.

17. Scolarii cându dícu rogatiunile atátu in scóla, cátu si in beserica seau acasa, se se róge cu tóta pietatea, se nu caute in latari, se nu rída seau vorbésca unii cu altii, caci unii ca acesti'a nu voru incungiurá pedéps'a meritata.

18. Scolarii dupa finea rogatiuniloru de multiamita doi cu doi in ordu frumosu si liniscea cea mai mare voru esí din scóla si voru merge acasa.

19. Scolariloru sub pedépsa le este opritu a enará parintiloru seau altor'a cele intêmplate in scóla afara de cele invetiate.

III. Cum trebuie se se pórte scolarii pre strade, acasa, in vinia, câmpu si padure?

1. Scolarii mergêndu acasa dela scóla, pre strade se se pórte cu tóta cuviinti'a si liniscea, ca ori cine i-ar' vedé se le laude portarea loru morala si esemplara.

2. Scolarii cându mergu acasa dela scóla seau de acasa la scóla si pre strade se intâlnescu cu cutare persóna onorabila fia acea de natiionalitatea nóstra seau de natiionalitate straina, aredicându-si palariel seau caciulele de pre capu in tonu liniscitu si cu reverintia se o salute cu salutarile acomodate pentru acea persóna.

3. Déca scolarii pre strade se intâlnescu cu cutare cersitoriu nefericitu fia romanu seau de alta natiionalitate se -lu salute cuviintiosu. Scolariloru sub pedépsa aspra le este opritu pre cersitori seau alti nefericiti a-i despretiui, se-i imiteze defectulu seau se-si bata jocu de nefericirea lui, se rída si se-lu necasésca, ci aducându-si aminte de cuvintele Mântuitorului Christosu, care díce: Se nu necagiesci si amaresci pre celu nefericitu si necagitu ci -lu ajuta dupa potintia, si déca ti- lipsescu midilócele de ajutorare, se-lu compatimesci, caci cine se indura si intinde mila — ajutoriu celoru nefericiti si misiei, seau cine se impartasiesce in nefericirea acelor'a, face o fapta generósa, carea o voú remunerá cu viéti'a fericita din imperati'a cea cerésca — si acél'a póte sperá cà lu- va ajudá si Tatalu meu celu cerescu!“ Deci si scolarii patrungi fiindu de acestea sânte cuvinte a domnediescului Mântuitoriu, se fia cu indurare

si compatimire facia de cei nefericiti si orfani — si dein putien'a loru merinde se le intinda acelor'a.

4. Scolariloru le este opritu ca pre strade se pasiesca afara din ordu, se mánce, se faca sgomotu seau se strige. Se nu se bata, impinga si injure unii pre altii. Se nu deé nume de batjocura unii altor'a. Se nu necagiesca pre cei ce n'a sciutu lectiunile seau pentru ceva a fostu pedepsiti. Se nu arunce cu bulgari si lemne dupa cani si vite. Se nu fuga si scrieiscebe dupa cara si sanii. Se nu steia pre cale pentru ceva lipse.

Scolariloru le este opritu cându suntu inferbintiati se bee apa rece, caci usioru potu se capete inflamatiune de plumáni, dein care atareori se potu curá.

Scolariloru le este opritu, érn'a a mánca néua, a se saniá si a se turisiá pre ghiatia, éra ver'a a se scaldá in apa, acarei afundime nu o cunoscú.

7. Scolariloru le este opritu a se suí pre pomii si arborii loru seau a altor'a, caci usioru potu se cada josu frângêndu-si cutare membru corporalu.

8. Scolariloru le este opritu strinsu ca, acasa in gradini, câmpu, paduri si vinia se se intinda la ceva obiectu strainu.

9. Scolariloru le este opritu a stricá gardurile, pomii seau alte obiecte a parintiloru seau ale altor'a.

10. Scolariloru li se demânda ca pre strade, acasa, in câmpu, paduri, vinia, seau veri unde se intâlnescu cu ceva persóna onorabila, stându in pitióre si aredicându-si palari'a seau caciul'a de pre capu, se o salute cu reverintia.

IV. Cum trebuie se se pórte scolarii in beserica, la in-mormântári si procesiunile religióse?

1. Scolarii in Domineci si Serbatori suntu indetorati ca la Vecernii si sântele Liturgie se fia de facia.

Beseric'a fiindu cas'a lui Domnedieu sântulu, sanctuariulu sânteloru Sacramente si loculu sântu de unde ne inaltiámú rogatiunile pie de cerere si multiamita la tronulu Majestatii divine, cându dara scolarii in Domineci si serbatori mergu la s. beserica, se fia cu privire la urmatóriele:

2. In Domineci si s. Serbatori cându se trage clopotielulu dela scóla, — scolarii imbracati, spalati si periatu frumosu se se adune la scóla si la têmpulu defisu de Invetiatoriu doi cu doi in ordu frumosu si in linisce se mérga la S. beserica.

3. Scolarii intâlnindu-se pre strada cu ceva persóna onorabila se o salute frumosu.

4. Scolarii dupa ce intra in s. Beserica se -si faca cruce si indhinându-se càtra s. altariu se cuprinda loculu destinatu pentru diisii.

5. Scolarii ordinati pentru ministrare in cea mai mare linisce se mérga in sântulu altariu si se se imbrace cuviintiosu.

6. Scolariloru sub pedépsa aspra le este opritu cá in s. beserica se rída, vorbésca, injure seau se se intórca

cu spatele cãtra sãntulu altariu, ei suntu detori se se róge cu tóta pietatea, se cãnte frumosu si se ingenunchie.

Scolariloru li se demãnda, cã inainte de a merge la s. beserica se-si finsca tóte lipsele cãci déca a intratu odata in beserica nimenui nu-i este iertatu a esi afara, pentru cã prin esirea afara se conturba servitiulu Domnediescu; inse déca cutare scolariu pentru morbu seau alta cauza urgenta ar' fi necesitatu se sa din S. beserica, se vã rogã de Invetiatoriulu prin aredicarea aretatoriului dela mãn'a drépta si in tóta liniscea, fara tropote vã esi afara, dupa indepartarea lipsei cu tóta liniscea va intrã in sãnta Beserica si se vã asiediã la loculu seu.

7. Scolarii trecuti de 10 ani in totu anulu si deosebitu in S. Paresemi suntu detori a se marturisi si a se impartasi cu s. Cuminecatura.

8. Scolarii cãndu sub supraveghiarea Invetiatoriului voru merge la inmormntarca unui colegu alu loru, a unui antiste besericescu seau scolariu — a unui binefacatoriu a s. beserice si a scólei se se ordinezã in ordu frumosu doi cu doi, apoi pre strade, la cas'a mortuala si cimetieru se se prte ca in s. beserica, se cãnte se se róge si se ingenunchie.

9. Scolarii la s. Rosale cãndu voru esi in tiarina la sãntirea grãneloru, la botezulu Domnului Christosu cãndu voru esi la ru la sãntirea apei, pre strade, in tiarina si la ru se se porte cu tóta cuviintia se se róge, se caute si se ingenunchie.

10. Toti acei scolari, cari in s. beserica, la inmormntari si ceremonie religiose ar' conturbã servitiulu domnediescu prin sioptire, risu, vorbire, sfada si injuraturi aspru se voru pedepsi; ra pentru calcarea acestor'a legi scolastice — amesuratu erorii facute de scolari — se voru pedepsi dupa meritu.

Semnatu in Let'a mare (Bihoru) 1890 Junie 20.

Petru D. Kardos.
docente.

Caldur'a.

(Prelegere practica din fisica).

Pertractare.

I. Caldur'a si producerea ei.

Aci am o bucata de fieru. Ie tu ciocanulu acest'a si bate fierulu mai multu tmpu! Puneti acum degetulu pre fieru! Cum e? Fierulu e caldu. Ce a produsu caldur'a in fieru? Cum potemu noi produce caldur'a? Prin ciocanire. Iea cremenea acést'a in mãnã si apoi o lovesce cu otielulu (amnariulu) acest'a! Ce sare din amnariu? Schintei. Prin ce s'a produsu schinteile (foculu)? Prin lovire. Frcati bine mãnile de olalta. Ce sntiesci? Caldura. Ce faci irn'a cãndu ti frigu la urechi? Mi-le frecu. Frca cruceriuulu acest'a de cireci. Ce observi? Cã cruceriuulu s'a incalditu. Prin ce e ai produsu caldura in mãnã, urechi, cruceriu? Prin frecare. Pentru ce se incaldiesc ferestrãulu cãndu tajaam lemne cu elu. Pentru cã se frca. Ce se intmpla cu sfredelulu, cãndu sfredelimu? Se incaldiesce.

Prin ce se nasce si in sfredelu caldur'a? Prin frecare. Care a observatu vre odata cã se se fi aprinsu osi'a carului? Pentru ce s'a aprinsu? Pentruca s'a frecatu de butucu. Ce facu menii cu osi'a cã se impiedece frecarea prea mare.

Cum trage faurulu rafulu si pentele pre rta, calde seau reci? Calde. Pentru-ce? Pentru-cã fierulu prin caldura se intinde, frigulu apoi ra le contrage si asiã stringe mai bine rtele seau alte pãrti ale carului. Pentru-ce crăpa pocalulu, déca -lu punemu pre cuptoriu fierbinte? Pentru-cã fundulu pocalului se incaldiesce tare de cuptoriu, se estinde, se desface de cele-alalte pãrti si asiã crăpa.

Aci am unu vasu plinu cu apa rece. Se tnem vasulu acest'a de asupra lampei de spiritu! Ce observati? Cã ap'a incepe a da afara. Pentru-ce nu incape apa in vasu dupa-ce s'a incalditu? Pentru-cã caldur'a o-a estinsu si asiã are lipsa de spatiu mai mare.

Aci am o tieve de sticla terminata in unu globurelu in care se afla mercuriu. Baga globurelulu in apa calda si apoi uitate ce se intmpla cu mercuriuulu! Cã mercuriuulu nu mai incape in globurelu si se inaltia susu in tieve. Pentru-ce se inaltia mercuriuulu susu in tieve? Pentru-cã caldur'a a estinsu mercuriuulu si asia acef'a are lipsa de spatiu mai mare. Baga acum globurelulu in apa rece! Ce observi acum? Cã mercuriuulu s'a scoboritu in globurelu. Pentru-ce? Pentru-cã frigulu l'a contrasu si asiã incape intr'unu spatiu mai micu.

Se mai facemu unu experimentu! Aci am o besica de jumetate inflata. Se tnem besic'a deasupra lampei de spiritu! Ce schimbare observati pre besica? Cã besic'a se infla mai tare. Cu ce e plina besic'a? Cu aeru. Ce a estinsu aerulu din besica? Caldur'a.

Cu ce corpuri (obiecte) amu facutu experimentu spre a ne convinge despre accea, cã caldur'a estinde corpurile, r' frigulu le contrage? Amu facutu experimentu cu globulu de fieru, cu ap'a, cu mercuriuulu si cu aerulu. Ce feliu de corpu e fierulu? Fierulu e corpu solidu. Ce feliu de corpu e ap'a? Ap'a e corpu fluidu. Ce feliu de corpu e aerulu? Aerulu e corpu gazosu. Asiadara ce feliu de corpuri estinde caldur'a. Caldur'a estinde corpurile solide, fluide si gazsc. Ce schimbare face recl'a in acelea corpuri? Recl'a le contrage. (Aci pte luã invetiatoriulu, cã unele corpuri solide prin caldura trecu in stare fluida, adeca se topescu de e. cr'a, ghiati'a, plumbulu; celea fluide trecu in stare gazsa, evaporza scadindu caldur'a din o stare fluida trecu in stare solida.

IX. Termometrulu.

Pre bas'a influintiei ce are caldura asupra corpuriloru, menii invetiati au aflatu unu instrumentu, cu care potemu mesurã caldur'a chiar' asiã precum mesurãmu de e. unu fluidu cu litr'a. Instrumentulu acest'a se numesce termometru s'a pregatitu in 1714. Ce feliu de instrumentu au aflatu menii invetiati? Au aflatu unu instrumentu, cu care potemu mesurã caldur'a. Cum se numesce instrumentulu acef'a? Se numesce termometru. Cãndu s'a pregatitu primulu termometru? In 1714.

Inainte de a ve spune, cum se pregatesce termometrulu se vedemu, cari -i suntu pãrtile. Precum vedeti termometrulu este o tieve de sticla intr'o forma de larga preste totu loculu, carea in partea din josu se termina intr'unu globurelu, r' partea din susu e astupata. Globurelulu si tievea de jumetate suntu amplete cu mercuriu (argintu viu). Tievea cu globurelulu suntu intarite pre o lespede de lemnu seau de metalu. Din ce pãrti stã ter-

mometrul? Dintr'o tieve de stiea din josu terminata intr'unu globurelu. Cum este tievea preste totu loculu? Intr'o forma de larga. Cum este partea din susu a termometrului? Astupata. Ce se buga in termometru? Mercuriu. Se ample tievea cu mercuriu? Nu se ample ci numai globurelulu si tievea de jumetate. De ce este intarita tievea? De o lespede de lemn sau de metalu. Au vedi ceva semne pre lespede? Ma da nisce linii. Liniile acestea se numescu graduri, cari aréta gradulu mai micu sau mai mare a caldurei. Cum se numescu liniile de pre lespede? Graduri. Ce aréta gradurile? Gradulu mai micu sau mai mare a caldurei.

Acum se vedemu, cum se pregatesce termometrulu. Bagamu globurelu in o apa fierbinte. Ce observati pre mercuriu? Că se suia in susu. Asiá e si déca n'ar' fi astupata tievea, ar' curge afara. Punctulu acél'a pâna la care se suie mercuriulu in apa fierbinte se însémna cu o linia. Liniá acést'a se numescu punctulu de fierbere, fiindu-că atunci, cându aréta mercuriulu gradulu acést'a, asiá e de mare caldur'a, încátu ap'a fierbe. Unde este punctulu de fierbere? In capetulu din susu a tievei. Pentru-ce se numescu punctu de fierbere? Pentru-că déca se suie mercuriulu pâna la punctulu acést'a, asiá e de mare caldur'a încátu ap'a fierbe. Acumu voiú bagá globurelulu in zapad'a ce se topesce. Ce observati acum? Că mercuriulu se contrage si se cobóra. Loculu unde stă mercuriulu in zapad'a ce se topesce, se însémna cu 0 zeru, care se numescu punctulu inghiatiarei, pentru-că déca mercuriulu se scobóra pâna la punctulu acést'a, asiá de tare scade caldur'a, încátu ap'a inghiatia. Cu ce e insemnatu punctulu de inghiatiare? Cu zeru. Pentru-ce se numescu punctulu acést'a punctulu inghiatiarei? Pentru-că déca mercuriulu se scobóra pâna la punctulu acél'a caldur'a scade asiá de tare, încátu ap'a inghiatia. Spatiulu dintre punctulu de fierbere si de inghiatiare se impartiesce in 80 de pârti, cari se numescu graduri de caldura. In câte pârti se impartiesce spatiulu dintre punctulu de fierbere si de inghiatiare? In 80 pârti sau graduri. Cum se numescu gradurile acestea? Graduri de caldura. Spatiulu dintre punctulu de inghiatiare si de fierbere se pôte impartí si intr'o 100 sau 180 graduri. (Se aréta). In câte pârti se mai pôte impartí spatiulu dintre punctulu de fierbere si inghiatiare? In 100 sau 180 graduri. Ungu osiele carului. La móra, cându nu e macinisitu oprescu pietrile, pentru-că si acolo se pôte nasee focu. Cum? Asiá, că fara graantie pietrile s'ar' frecá tare de olalta, s'ar' incaldí si ar' aprinde partile de lemn. Aci am dóue lemne uscate, vino si le fréca de olalta. Că lemnele sunt calde. Vedeti mai de multu asiá -si faceáu ómenii focu, că frecáu dóue lemne uscate de olalta pâna se aprindeáu. Cum -si faceáu émenii mai demultu focu? Asiá că frecáu dóue lemne de olalta.

II. Conducerea caldurei, conducatori buni si rei de caldura.

Cându facemu focu in cuptoriu, numai cuptoriulu se incaldiesce sau si aerulu din chilia? Nu se incaldiesce numai cuptoriulu, ci si aerulu din chilia. Déca in apa rece tornamu apa calda ce se întémpla cu cea rece? Se incaldiesce pucinu si acea. Tine fierulu acesta rece in mâna mai multu tēmpu! Ce observi acum, totu asiá rece e? Ba nu, ci s'a mai incaldítu. De ce s'a incaldítu? De mâna. Asiá e copíi, caldur'a din mâna a trecutu in chilia. Asiá dara caldur'a dintr'unu corpu reináne in elu sau trece intr'altu corpu? Nu reináne, ci trece in altu corpu.

Ast'a se numescu conducerea caldurei. Cum se numescu? Conducerea caldurei.

Se facemu acum experimentu, cá se ne convingemu, că óre tóte corpurile primescu intr'o forma caldur'a! Aci am unu acu de stricanitu; tne unu capetu in flacar'a luminei? Ce observi? Că aerulu s'a incaldítu. Dar' numai capetulu din focu s'a incaldítu? Ba nu, ci si celu din mâna. Asiá e copíi, caldur'a din flacara a trecutu in capetulu acului si de acolo dela particea la particea a trecutu pâna la mâna ta. Tine acum paiulu acést'a in flacara! Ce observi? Că a arsu capetulu din focu a paiului. Dar' capetulu din mâna incaldítu-s'a? Nu s'a incaldítu. Din aceste dóue experimente ve poteti convinge, că nu corpurile primescu intr'o forma caldur'a, căci sunt corpurile, cari primescu iute caldur'a si o conduc mai departe prin intregu corpu din particea in particea. Atari corpurile, fiindu-că primescu usioru caldura si o conduc mai departe, se numescu conducatori buni de caldura. Sunt in corpurile, cari primescu pre incetulu caldur'a si numai in punctulu acél'a, unde se incaldiescu si nu o conduc mai departe, atari corpurile se numescu conducatori rei de caldura. Cari corpurile se numescu conducatori buni de caldura? Acelea, cari primescu usioru caldur'a si o conduc mai departe. Cari corpurile se numescu conducatori rei de caldura? Cari primescu caldur'a pre incetulu si numai in punctulu acél'a unde se incaldiescu si nu o conduc mai departe. Conducatori buni de caldura sunt: fierulu, aram'a, argintulu, plumbulu, mercuriulu cu unu cuvēntu metalele tóte. Spune-mi si tu vreo câti-va conducatori buni de caldura! Fierulu, aram'a etc. Conducatori rei de caldura sunt: pèrulu, pâns'a, paie, fēnulu, carbonii, zapad'a, penele, lemnulu etc. Cari sunt conducatori rei de caldura? Paiale, pèrulu, pâns'a, fēnulu etc.

Cându voimu, cá se se conduca iute caldur'a, ce conducatori folosimu? Folosimu conducatori buni de caldura. In ól'a de fieru sau de pamēntu fierbe mai iute ap'a? In ól'a de fieru. Pentru-ce? Pentru-că fierulu e conducatoriu bunu de caldura si impartiascescu iute caldur'a cu ap'a. Ce vestminte trebue sa folosimu iern'a? Vestminte de lâna. Pentru-ce? Pentru-că lâna e conducatoriu reu de caldura si nu primescu asiá usioru caldur'a din corpu nostru. Pentru-ce -si punu iern'a tierenii paia in incalciaminte? Pentru-că paie sunt conducatorie rele de caldura si prin urmare nu se recesce asiá curundu petiorulu. Pentru-ce acopere femeile jarulu cu cenusia? Pentru-că cenusia e conducatoriu reu de caldura si asiá jarulu nu se stinge iute. Ce trebue se facemu, cá se nu inghietie iern'a pomii tineri? Trebue se-i invelimu cu paia. Ce trebue se facemu cu fântânile cu pompa, cá se nu inghietie ap'a in ele? Trebue se le invelimu cu paia. Pentru-ce trebue se invelimu pomii tineri si pump'a fântânei cu paia? Pentru-că paiale sunt conducatori rei de caldura si nu lasa, cá se inghietie ap'a si pomii tineri. Cându inghiatia semenaturile, cându e zapada sau cându e iern'a séca. Cându e iern'a séca. Pentru-ce nu inghiatia, cându sunt acoperite cu zapada? Pentru-că zapad'a e conducatoriu reu de caldura si nu lasa, cá se ésa caldur'a din pamēntu. Asiá e copíi, zapad'a e ca unu acoperemēntu pre semenaturi. Pentru-ce punu faurii manunchiu de lemn la instrumentele de fieru, cu cari ámbra in focu (de es. clesce)? Pentru-că lemnulu e conducatoriu reu de caldura si asiá nu se arde la mâna.

Deci, cându voimu cá se tréca iute caldur'a dintr'unu corpu intr'altulu, ce corpurile trebue se folosimu? Con-

ducatori bunii de caldura. Si atunci, cându voimu cá se nu ésa asiá iute caldur'a dintr'unu corpu? Folosimu conducatori rei de caldura.

III. Caldur'a intinde corpurile, frigulu le contrage.

Se vedemu acumu copii, cá óre caldura nu face ceva schimbãri in corpuri? Aci am copii o veriga de arama prin care trece usioru globulu acest'a de fieru. Se incaldimu la lamp'a de spirtu globulu! Probéza acum, cá óre trece globulu prin veriga! Nu trece. Óre pentru-ce nu trece acum? Pentru-cã e mai mare. Ce l'a maritu? Caldur'a. Se lasam acum globulu, cá se se recésca éra (mai iute se recesece, déca -lu lasamu in apa rece). Probéza acum, cá óre trece prin veriga! Acum trece. Asiadara ce schimbare face caldur'a si recél'a in corpuri? Caldur'a le intinde, ér' recél'a le contrage.

Iérn'a, cându e frigu, mercuriulu se scobóra si sub punctulu de inghiatiare. Cá se scimu, cum e de mare frigulu, spatiulu de sub punctulu de inghiatiare inea -lu impartiescu in graduri, dar' numai pâna la 32 fiindu-cã la gradulu acest'a mercuriulu inghiatia. Gradurile de sub punctulu de inghiatiare se numescu graduri de frigu. Cá se scimu cum e de mare frigulu, ce facemu si cu spatiulu de sub punctulu de inghiatiare? Lu- impartimu in graduri. In câte? In 32. Pentru-ce numai in 32? Pentru-cã la gradulu acest'a mercuriulu inghiatia. Cum se numescu gradurile acestea? Graduri de frigu. (Aci póte aminti invetiatoriulu cá in impartirea spatiului dintre punctulu de inghiatiare si fierbere in 80, 100, 180 graduri numai atât'a deosebire e, cá cu câtu e impartitu in mai multe graduri, cu atât'a -su mai mici acelea. Asiá de e, la termometrulu cu 80 graduri Reaumur 4 graduri sunt egale cu 5 Celsius si cu 9 Fahrenheit).

Termometrulu este unu instrumentu tare folositoriu. Cu termometrulu scie gradinariulu, cá óre florile din floraria au destula caldura ori ba. In spitalu inea cu termometrulu seiu, cá óre prea multa, prea pucina seau numai destula caldura e pentru morbosu. Mediculu cu termometrulu scie, câtu de mare fierbintiéla are morbosulu (Esaminare) etc.

Resumare.

Ce sentim noi la radiale sórelui si lângã focu? Ce sentim unde e pucina caldura? Este diferentia între frigu si caldura. Ce numimu temperatura? Ce numimu focu? Paméntulu nostru de unde -si capeta caldur'a? Cum potemu noi produce caldura? Spune-mi vre-o câteva esemple? Prin ce potemu noi împiedecã frecarea prea mare dintre dóua corpuri. Caldur'a dintr'unu corpu remâne in elu seau trece intr'altulu mai rece? Ce numimu conducerea caldurei? Intr'o forma primescu tóte corpurile caldur'a? Cari corpuri se numescu conducatori bunii de caldura? Numescu-mi vre-o câteva conducatori bunii de caldura! Cari corpuri se numescu conducatori rei de caldura? Numescu-mi conducatori rei de caldura! Déca voimu cá se se latiésca iute caldur'a, ce conducatori folosimu? Spune-mi vre-o câteva esemple! Déca voimu, cá se ramâna mai multu tîmpu caldur'a intr'unu corpu, ce conducatori folosimu? spune-mi esemple! Ce schimbare face caldur'a si frigulu pre corpuri? Spune-mi mai multe esemple! Ce corpuri estinde caldur'a? Ce schimbare face frigulu pre

acestea corpuri? Cum se numescu instrumentulu, cu care potemu mesurá caldur'a? Cându s'a pregatitu primulu termometru? Cari suntu pãrtile termometrului? Cum se numescu liniile de pre tabla, tablitia? Ce aréta gradurile? Cum se afla punctulu de fierbere? de inghiatiare? Pentru-ce se numescu punctu de fierbere? De inghiatiare? Cu ce e insemnatu punctulu de inghiatiare? In câte pãrti egale este impartitu spatiulu dintre punctulu de inghiatiare si fierbere? Suntu graduri si sub punctulu de inghiatiare? Cum se numescu? Câte suntu? Pentru-ce numai 32? Spre ce se folosescu termometrulu? **P. Ungureanu.**

Esamenulu de maturitate.

La gimnasiulu superioru, gr. cat. din Blasiu maturitatea decursa in urmatoriulu modu:

Absolventii de clas'a VIII s'au insinuat la esamenu de maturitate toti 24. Doi din acestia fusera relegati in anulu trecut (1888/89) la esamenu de repetire. Ambii au repetitu clas'a cá studenti ordinari si unulu s'a insinuat la esamenu de maturitate cá absolvente din anulu scolasticu curente, ér' celalaltu s'a insinuat pre bas'a testimoniului scolasticu din anulu trecut. Toti 24 au fostu admisi.

Esamenele scripturistice au fostu in 15, 16, 17, 19, 20 si 21 Maiu. — Trei insi necorespondiendu cerintieloru pentru esamenele scripturistice au fostu relegati la esamenu de repetire preste unu anu.

Esamenele orale s'au tiénutu in 16—17 Juniu sub presidiulu Ilustritatei sale domnului Dr. Eródi Béla, consil. reg. si directoru scol. supremu alu districtului Clusiuului. Comisariu ministerialu a fostu Magn. s'a domnulu Dr. Abt. Antal, prof. p. o. la universitatea din Clusiu, éra comisariu metropolitanu fi Rssmulu domnu canonicu Gavriila Popu.

Dintre cei admisi la esamenu oralu s'a judecatu maturu cu prestatiune „eminente“ 1; maturi cu prestatiune „bunu“ 8; maturi cu prestatiune „suficiente“ 6; nematuri 6.

Dintre cei declarati nematuri trei s'au relegatu la esamenu corectoriu dupa trei luni, ér' trei s'au reieptatu pre unu anu.

Maturi s'au declarat:

Boeriu Virgiliu (pr. bunu)	Neamtiu Joanu
Botianu Nicolau	Papp Corneliu
Brunboiu Moise (pr. bunu)	Pataceanu Eugenu (pr. emin.)
Cracianu Romulu (pr. bunu)	Popescu Valeriu (pr. bunu)
Dobo Romulus (pr. bunu)	Suciu Juliu
Gram'a Gabrielu (pr. bunu)	Voda Laurianu (pr. bunu)
Laslo Valeriu	Vui'a Silviu (pr. bunu)
Moldovanu Nerv'a	

(dupa „Program'a gimnasiala“.

➔ Rogãmu pre stimatii abonati, cari inea nu si-au achitatu abonamentulu, se bine-voiesca a ni tramite pretiulu.